

23. Бюрократия, коррупция и эффективность государственного управления: история и современность / В. Д. Андрианов. - 2-е изд., перераб. и доп. - М. : Волтерс Клувер, 2011. - 288 с.

24. Про утворення територіальних органів Державної податкової служби : Постанова Кабінету Міністрів України від 21 верес. 2011 р. № 981. - Режим доступу : <http://www.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi>

Олена Ткаченко,

кандидат економічних наук,

доцент Донецького державного університету управління

Юлія Сухина,

аспірант Донецького державного університету управління

Особливості формування системи державного управління зовнішньоекономічною діяльністю в умовах розвитку міжнародних інтеграційних процесів

В статті проаналізовано сучасний стан та тенденції розвитку зовнішньоекономічної діяльності України, визначено основні цілі та напрями формування системи державного управління зовнішньоекономічною діяльністю України та її регіонів в умовах розвитку сучасних міжнародних інтеграційних процесів. *Ключові слова:* зовнішньоекономічна діяльність, інтеграція, система державного управління, зовнішні зв'язки, глобалізація, регіональна політика, конкурентні переваги.

The modern state and progress of foreign economic activity of Ukraine trends are analysed in the article, primary purposes and directions of forming of the system of state administration are certain by foreign economic activity of Ukraine and her regions in the conditions of development of modern international integration processes.

Key words: foreign-economic activity, integration, system of government, external relations, globalization, regional policy, competitive advantages.

Постановка проблеми. Міжнародне економічне співробітництво є одним із головних факторів розвитку економіки кожної країни. У всіх країнах без винятку, а особливо в державах з транзитивною економікою, де економічні відносини нестабільні, державне втручання в розвиток зовнішньоекономічної діяльності (ЗЕД) є об'єктивною необхідністю. Це пов'язано переважно із захистом національних інтересів при здійсненні зовнішньоекономічної діяльності, більш повного її використання як фактора економічного зростання.

Після здобуття Україною незалежності поступова інтеграція в загальноєвропейські структури і налагодження багатосторонньої кооперації з ЄС стали її геостратегічними пріоритетами.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблеми державного управління зовнішньоекономічною діяльністю країн на сучасному етапі розвитку світового співтовариства є актуальними для широкого кола науковців, які розглядають принципи, механізми, систему, напрями й особливості державного управління зовнішньоекономічною діяльністю. Так, у статті Р.С.Алімова [1] досліджено суспільні відносини, що виникають під час застосування міжнародно-правових стандартів органами державного управління, та нормативні акти, які регулюють адміністративно-правове забезпечення впровадження міжнародних стандартів. Л.В.Батченко і О.Г.Ткаченко [2] проаналізували особливості зовнішньоекономічної діяльності регіонів із урахуванням стану світової кон'юнктури. У працях А.Ралле [5] досліджено взаємини між локальним розвитком і глобалізацією, а в монографії В.В.Третьак [7] - тенденції розвитку регулювання зовнішніх зв'язків. Але питання, що пов'язані із формуванням ефективної системи державного управління зовнішньоекономічною діяльністю на регіональному рівні з урахуванням впливу сучасних міжнародних інтеграційних процесів, розглянуто лише частково і потребують комплексної оцінки шляхом поглиблення досліджень.

Постановка завдання - проаналізувати сучасний стан та тенденції розвитку зовнішньоекономічної діяльності, визначити основні цілі й напрями формування ефективної системи державного управління зовнішньоекономічною діяльністю із урахуванням впливу міжнародних інтеграційних процесів і регіональних особливостей.

Виклад основного матеріалу дослідження. У сучасних умовах пріоритетним напрямом зовнішньоекономічного розвитку України та її регіонів є повномасштабна інтеграція до європейських та євроатлантичних структур, що вимагає відповідних змін у суспільному, політичному та економічному житті України, насамперед досягнення норм та стандартів Європейського Союзу.

Сучасний етап розвитку світового господарства та розвиток міжнародних інтеграційних процесів потребує від держав переходу до інноваційного типу економічного розвитку. В умовах сучасної жорсткої конкуренції на міжнародному ринку важко говорити про самостійність розвитку економіки країн та, зокрема, зовнішньоекономічної діяльності без державного управління. Приклад багатьох розвинених країн, таких як Японія, США, Німеччина показує, як своєчасне втручання держави, спрямоване на інноваційний вектор, привело до високого рівня економічного розвитку.

Перехід України від планових методів управління економікою до ринкової саморегуляції об'єктивно викликав процеси лібералізації зовнішньоекономічної діяльності, які зумовили необхідність перегляду ролі і місця зовнішньоекономічного фактора в господарському розвитку, визначення характеру й особливостей його впливу на процес відтворення [6, с. 61].

Динаміка обсягів зовнішньоторговельного обороту товарів в Україні за 2000-2010 рр. (рис. 1) дала можливість визначити, що стійка тенденція до зростання спостерігається лише впродовж 2000-2008 рр. У 2009 р. у результаті негативного впливу світової фінансової кризи зовнішньоторговельний оборот товарів зменшився майже вдвічі, у тому числі експорт зменшився на 41% і становив 39,7 млрд дол. США, а імпорт - на 47% і становив 45,4 млрд дол. США. Така значна залежність від зовнішніх факторів впливу вказує на наявність внутрішніх проблем у розвитку зовнішньоекономічної діяльності країни.

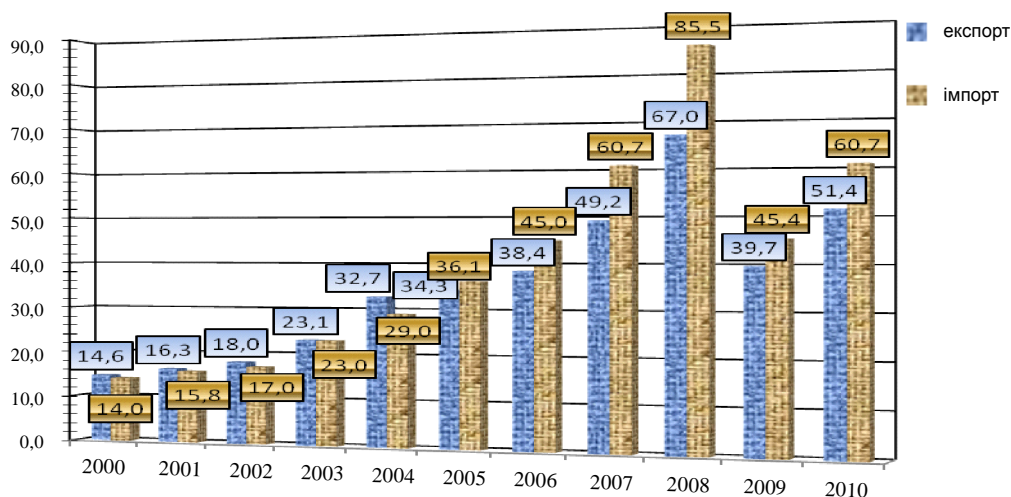

Рис. 1. Динаміка обсягів зовнішньоторговельного обороту товарів послуг в Україні за 2000-2010 рр., млрд дол. США

Аналіз даних за 2010 р. демонструє покращення ситуації. Зовнішньоторговельний оборот товарів збільшився на 31,7%, експорт товарів - на 29,6%, а імпорт - на 33,7%. Але навіть таке зростання не дало змоги компенсувати попереднє падіння. Слід зазначити, що впродовж останніх п'яти років (2005-2010 рр.) зовнішньоторговельне сальдо залишається від'ємним, а за 2010 р. величина розриву між експортом та імпортом збільшилася на 63% і становила 9,3 млрд дол. США.

Аналіз товарної структури зовнішньоекономічної діяльності України за 2010 р. дав змогу як основу структури експорту виділити недорогочінні метали та вироби з них - 33,7% від загального обсягу (у тому числі чорні метали - 28,4%, вироби з чорних металів - 3,9%). Експорт мінеральних продуктів становив 13,1% (у тому числі енергетичних матеріалів, нафти та продуктів її перегонки - 7,1%), машин та механізмів - 11,0%, транспортних засобів та устаткування - 6,3%, продукції хімічної промисловості - 6,8%, сільськогосподарських та харчових продуктів - 19,3%.

У товарній структурі імпорту переважали мінеральні продукти - 34,8% від загального обсягу (у тому числі енергетичні матеріали, нафта та продукти її перегонки - 32,3%, природний газ - 15,5%), машини та механізми - 13,4%, продукції хімічної промисловості складав 10,6%.

Таким чином, основою формування структури експорту залишається сировинна складова, а імпорту - високотехнологічна продукція, що показує доступність вторинної сировини і ресурсів. Безумовно, таке співвідношення говорить про наявність проблем у розвитку зовнішньоекономічної діяльності, що мають структурний характер. Головна серед них - значна залежність від кон'юнктури світового ринку, експортоорієнтованим українським підприємствам зовнішній ринок визначає ціни і обсяги експорту, внутрішній ринок відчуває ціновий тиск закордонних виробників, оскільки половина попиту на непродовольчі товари широкого вжитку задовольняється за рахунок імпорту. Негативні зовнішні впливи, як показує світовий досвід, можливі і в майбутньому. Зменшити їх вплив можливо за умови комплексних дій, як з боку окремих підприємств, так і з боку уряду.

Система державного управління зовнішньоекономічною діяльністю в Україні, як відомо, формується на основі:

- законів України;
- передбачених у законах України актів тарифного і нетарифного регулювання, які видаються державними органами України в межах їх компетенції;
- економічних заходів оперативного регулювання (валютно-фінансового, кредитного та іншого) в межах законів України;
- рішень недержавних органів управління економікою, які приймаються за їх статутними документами в межах законів України;
- угод, що укладаються між суб'єктами зовнішньоекономічної діяльності і які не суперечать законам України [4].

Вигідне географічне розташування України для транскордонного та міжрегіонального співробітництва, високорозвинений багатогалузевий господарський комплекс, наявність науково-технічного та виробничого потенціалу у вугільній промисловості, електроенергетиці, машинобудуванні, металургії, хімії для розробки і освоєння інновацій створює сприятливі умови для успішної інтеграції до ЄС.

Одним із ключових елементів успішної інтеграції України до ЄС є досягнення певного рівня узгодженості законодавства нашої країни з правовими нормами Євросоюзу. Зближення українського законодавства із сучасною європейською системою прав забезпечить розвиток підприємницької, соціальної, культурної активності громадян України, економічний розвиток держави в рамках ЄС і сприятиме поступовому зростанню добробуту громадян, приведе його до рівня, що склався у державах-членах ЄС [1, с. 114].

А.Ралле, професор економіки Бургундії, підкреслює важливість локального рівня лозунгом "Мислити глобально, діяти локально", що виражає нові взаємини між місцевим розвитком і глобалізацією [5, с. 34]. Для України збільшення економічної самостійності регіонів продиктовано, з одного боку, необхідністю урахування сучасних загальносвітових тенденцій розвитку, серед яких економічна взаємодія регіонів виступає як пріоритетний напрямок; а з другого - поглибленням процесу європейської інтеграції, в основі якого лежить ідея створення Європи регіонів, проведена Європейським Союзом у рамках політики включення регіонів у сферу зовнішньоекономічної діяльності [7, с. 75].

Важливим елементом взаємодії між Україною та ЄС у сфері регіональної політики є залучення регіонів України на постійній основі до діяльності європейських регіональних асоціацій, зокрема Асамблеї європейських регіонів (Assembly of European Regions), Ради європейських муніципалітетів та регіонів (Council of European municipalities and regions), Конференції європейських законодавчих асамблей (Conference of European Regional Legislative Assemblies), Асоціації європейських прикордонних регіонів (Association of European Border Regions), Конференції периферійних морських регіонів (Conference of Peripheral Maritime Regions), Конференції президентів регіонів із законодавчими повноваженнями (Conference of President of Regions with legislative power), Європейської асоціації представників місцевого самоврядування гірських регіонів (European Association of elected representatives from Mountain Areas) та Європейських міст (EUROCITIES).

Розвинені міжрегіональні і міждержавні зв'язки та розвиток регіонального співробітництва України та ЄС підтверджує факт підписання 22 липня 2009 р. Меморандуму про взаєморозуміння для започаткування діалогу про регіональну політику та розвиток регіонального співробітництва між Міністерством регіонального розвитку та будівництва України та Європейською комісією (далі - Меморандум). У розвиток підписаного документа було розроблено Робочу програму з імплементації Меморандуму, яка визначає перелік запланованих заходів на період до 2011 р.

У рамках співробітництва Україні слід впровадити чинники, які сприятимуть повній інтеграції до ЄС, серед яких: економічна інтеграція та наближення; скорочення структурних деформацій у промисловості за рахунок пріоритетного розвитку галузей; розробка та реалізація програм інтегрованого управління кордонами; створення інструменту сприяння малому та середньому бізнесу; розвиток регіональних ринків електроенергії, підвищення енергоефективності та використання відновлювальних енергоресурсів; підготовка та запобігання наслідкам природних та техногенних катастроф.

Щоб стати рівноправним учасником загальноєвропейського процесу інтеграції, Україні необхідно докласти немало зусиль для створення нової

економічної системи; проходження стабілізаційного періоду, подолання кризи економіки; усунення бар'єрів у спілкуванні із зовнішнім світом; налагодження активних і взаємовигідних зв'язків із країнами-партнерами. Для цього має бути створена інфраструктура, сумісна із західноєвропейською та здатна функціонувати з нею в одній системі координат. Головні її елементи - це самостійні суб'єкти господарської діяльності; економічний раціоналізм у відносинах з країнами-учасниками; створення режиму вільного руху товарів, послуг, капіталів; формування мережі банків і ділових центрів для фінансування та інформаційної підтримки державних і приватних інвестиційних проектів; комплексне використання й охорона природних ресурсів; співробітництво в розвитку паливно-сировинної бази; раціональне використання енергетичних ресурсів; співробітництво в технологічному оновленні металургійних підприємств, розвитку АПК, харчової та переробної промисловості; створення сучасних телекомунікацій; розвиток уніфікованої митної системи.

Враховуючи цілі регулювання зовнішньоекономічної діяльності України, система державного управління на шляху здійснення ефективного функціонування має враховувати наявні та потенційні конкурентні переваги і проблеми. Забезпечення національної конкурентоспроможності в умовах глобалізації та подальшого поглиблення тенденцій регіоналізації постає однією з кардинальних умов ефективного розвитку української економіки [3, с. 226].

Наявність внутрішніх проблем, які також впливають на розвиток зовнішньоекономічної діяльності в Україні, потребує від держави створення ефективного системи управління цією сферою та створення нового механізму, через який вона зможе функціонувати. Він повинен мати інноваційний вектор економічного розвитку держави і спрямовуватися на подолання цих проблем шляхом нових модернізацій і впроваджень в економічний потенціал країни.

Система державного управління зовнішньоекономічною діяльністю України в умовах сучасних інтеграційних процесів представлена на рис. 2.

Таким чином, створення ефективного системи державного управління зовнішньоекономічною діяльністю, яка на меті врахування внутрішніх проблем та використання конкурентних переваг, сприятиме визначенню найбільш ефективного соціально-економічної політики, яка виведе країну на новий інноваційний рівень сучасного розвитку на шляху повної інтеграції до Європейського Союзу.

Висновки. Аналіз сучасного стану та тенденцій розвитку зовнішньоекономічної діяльності дав змогу виділити як основні такі цілі державного управління, як забезпечення збалансованості економіки та рівноваги внутрішнього ринку України, стимулювання прогресивних структурних змін в економіці, у тому числі зовнішньоекономічних зв'язків суб'єктів зовнішньоекономічної діяльності України, створення найбільш сприятливих умов для

Рис. 2. Схема системи державного управління зовнішньоекономічною діяльністю в Україні

залучення економіки України в систему світового поділу праці та її наближення до ринкових структур розвинутих зарубіжних країн, що враховують вплив сучасних міжнародних інтеграційних процесів.

Основним напрямом формування ефективної системи державного управління зовнішньоекономічною діяльністю є створення відповідної си-

стеми регулювання, яка повинна мати інноваційний вектор економічного розвитку держави і спрямовуватися на подолання внутрішніх проблем та врахування конкурентних переваг країни, що сприятиме більш швидкому розвитку сучасних міжнародних інтеграційних процесів.

Подальші напрями дослідження передбачають аналіз конкурентоспроможності кожного регіону України в умовах створення ефективного механізму державного управління певними територіями.

Список використаних джерел

1. *Алімов Р. С.* Європейські стандарти та вітчизняне законодавство у сфері захисту прав і свобод людини і громадянина в Україні / Р. С. Алімов // Сучасні проблеми державного управління різними сферами і галузями економіки : зб. наук. пр. / ДонДУУ. - Донецьк : ДонДУУ, 2010. - Т. XI. - 241 с. - С. 106-122. (Держ. упр. ; вип. 162).

2. *Батченко Л. В.* Кон'юнктура світового ринку і тенденції розвитку зовнішньоекономічної діяльності регіонів України / Л. В. Батченко, О. Г. Ткаченко // Актуальні проблеми екон. - 2010. - № 8. - С. 197-206.

3. *Експортно-імпорتنі операції України* / Офіц. сайт Держкомстату України. - Режим доступу : <http://www.ukrstat.gov.ua>

4. *Закон України про зовнішньоекономічну діяльність* / Офіц. сайт Верховної Ради України. - Режим доступу : <http://www.rada.gov.ua>

5. *Rallet A.* Development local at globalization / A. Rallet // Sciences humaines. - 1999. - N 90. - P. 34-37.

6. *Ткаченко О. Г.* Сучасний стан та недоліки зовнішньоекономічної політики Донецького регіону / О. Г. Ткаченко, Ю. В. Сухина // Сучасні проблеми державного управління різними сферами і галузями економіки : зб. наук. пр. / ДонДУУ. - Донецьк : ДонДУУ, 2010. - Т. XI. - 241 с. - С. 59-67. (Держ. упр. ; вип. 162).

7. *Третяк В. В.* Розвиток регулювання зовнішньоекономічних зв'язків: питання теорії та практики : монографія / В. В. Третяк ; НАН України. Ін-т ек. прав. досліджень. - Донецьк : Юго-Восток, 2005. - 331 с.

Віталій Малащенко,
*аспірант кафедри управління
національним господарством НАДУ*

Вплив корпоративної культури на економічний розвиток і безпеку підприємства

Автор досліджує цінності, норми та етапи формування корпоративної культури та її вплив на економічну безпеку підприємства й доводить, що на зміну